

Οικονομικά ευχολόγια ή Οικονομική Πολιτική;

του Κ. Σημίτη

Η κυβέρνηση μοιάζει με νέο πιο δύσμοιρο Τάνταλο, δύσμοιρο γιατί αγνοεί το μαρτύριό του. Κάθε χρόνο στην Έκθεση της Θεσσαλονίκης ο πρωθυπουργός μάς αναγγέλλει ότι δαμάζει το οικονομικό πρόβλημα. Κάθε επόμενο χρόνο ο ελληνικός λαός διαπιστώνει ότι παρά τα νέα βάρη και παρά τις νέες θυσίες η πολυπόθητη ανάκαμψη παραμένει άπιαστο όραμα. Γιατί;

Η ελληνική οικονομία μπήκε από το 1990 σε μια νέα, την πιο δύσκολη φάση της στη μεταπολεμική περίοδο. Πρέπει να παρακολουθήσει τις οικονομίες των υπολοίπων ευρωπαϊκών κρατών και να μειώσει την απόσταση που τη χωρίζει από αυτές. Και όμως γενική διαπίστωση είναι ότι η πολιτική που εφαρμόστηκε από τον Απρίλιο του 1990 μέχρι σήμερα όχι μόνο απέτυχε να αναστρέψει τη χειροτέρευση των οικονομικών συνθηκών, αλλά οδήγησε την οικονομία σε βαθύτερη κρίση. Οι μακροοικονομικές ανισσορροπίες εξακολουθούν να είναι σοβαρές και δεν διαγράφονται ελπίδες οικονομικής ανάκαμψης στο ορατό μέλλον.

Οι βασικές εξελίξεις είναι γνωστές: το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν παρέμεινε σχεδόν στάσιμο στην τριετία 1990-1992. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης ήταν μόλις 0,7%. Ο γενικός δείκτης βιομηχανικής παραγωγής σημείωσε κάμψη 2,5% το 1990, 1% το 1991 και, σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις, πάνω από 1% το 1992. Παράλληλα, η συνολική απασχόληση μειώθηκε το 1991 και το 1992 και η ανεργία

έχει πάρει σοβαρές διαστάσεις. Ο συνολικός αριθμός των ανέργων στο τέλος του 1992 εκτιμάται ότι θα ξεπεράσει το 9% του εργατικού δυναμικού. Η οικονομική ύφεση παίρνει έκταση και διάρκεια που για πρώτη φορά γνωρίσαμε τα τελευταία 40 χρόνια.

Η οικονομική ύφεση συνδυάστηκε με έξαρση πληθωρισμού που έφθασε το 23% στο τέλος του 1990 και εξακολουθεί να διατηρείται σε υψηλά επίπεδα, γύρω στο 16%, μέχρι σήμερα.

Ιδιαίτερα σοβαρή εξέλιξη είναι η αδυναμία της κυβέρνησης να ελέγξει τα μεγάλα δημόσια ελλείμματα. Η έλλειψη ουσιαστικής πρόδου προς την κατεύθυνση της δημοσιονομικής εξυγίανσης έχει οδηγήσει σε νέα διόγκωση του δημόσιου χρέους που έχει προσλάβει εκρηκτικές διαστάσεις.

Παρά τις αλληπάλληλες μεγάλες αυξήσεις της φορολογίας και των τιμολογίων των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας και τη σκληρή εισοδηματική πολιτική, οι καθαρές δανειακές ανάγκες του ευρύτερου δημόσιου τομέα, ως ποσοτό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ), διαμορφώθηκαν στο 18,7% το 1990 (έναντι 18,2% το 1989) και στο 17,7% το 1991, αν συνυπολογιστούν οι δαπάνες για τόκους ύψους 1,6% του ΑΕΠ, που βάρυναν τη χρήση του 1991 αλλά κεφαλαιοποιήθηκαν και μεταφέρθηκαν σε επόμενα χρόνια.

Από προσωρινές εκτιμήσεις που έχουν δημοσιευθεί προκύπτει ότι οι δανειακές ανάγκες (ως μειωθούν φέτος στο 13% του ΑΕΠ. Όμως, και αν ακόμα οι εκτιμήσεις αυτές επαληθευτούν, στην πραγματικότητα οι

δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα το 1992 θα είναι κατά 3,5%-4 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ υψηλότερες, αν συνυπολογιστούν οι δαπάνες για τόκους 582 δισ. δραχμών που βαρύνουν το 1992 και έχουν κεφαλοποιηθεί και μεταφερθεί στο 1993. Επομένως, οι συνολικές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα στην πραγματικότητα σημείωσαν μικρή μόνο κάμψη (πλησίασαν το 17% του ΑΕΠ) και εξακολουθούν να είναι σημαντικά υψηλότερες από το στόχο που είχε θέσει η κυβέρνηση για το χρόνο αυτό (13% στον προϋπολογισμό που είχε παρουσιάσει στη Βουλή το Δεκέμβριο του 1991 και 6,7% στο τριετές πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης που είχε εξαχθεί στο τέλος του 1990).

Η εξασθένιση της οικονομικής δραστηριότητας είχε κάποιο αντίκτυπο στο ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών. Το 1991 το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε σε 1,5 δισ. δολάρια, από 3,5 δισ. δολάρια που ήταν το 1990. Στο επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου 1992 το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών διαμορφώθηκε στο επίπεδο των 1.237 εκατ. δολλαρίων, ενώ το αντίστοιχο επτάμηνο του 1991 ήταν 1.685 εκατ. δολάρια.

Εκτός από την υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας, στη βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών έχουν συμβάλει αποφασιστικά η αύξηση των καθαρών μεταβιβάσεων από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, που έχουν φτάσει σε ύψος ρεκόρ (καλύπτουν το 1/4 περίπου των άδηλων πόρων), και οι αυξημένες αναλήψεις από μετατρέψιμες καταθέσεις και άλλες συναφείς άδηλες εισπράξεις, που ανάγονται ουσιαστικά στην κίνηση βραχυπρόθεσμων κεφαλαίων. Η

αύξηση των εισροών αυτών πρέπει να αποδοθεί σε σημαντικό βαθμό στα υψηλά επιτόκια. Είναι γνωστό ότι οι άδηλοι πόροι και οι εισροές ιδιωτικών κεφαλαίων υπόκεινται σε σοβαρές διακυμάνσεις, που συνδέονται με μεταβολές στις εσωτερικές οικονομικές συνθήκες, ιδιαίτερα όσον αφορά τις προσδοκίες για την ισοτιμία της δραχμής. Επομένως, θα μπορούσαν να αναστραφούν ανά πάσα στιγμή αν επικρατήσουν δυσμενείς κερδοσκοπικές τάσεις στην οικονομία.

Ιδιαίτερα ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι συνεχίστηκε και το 1992 η τάση διεύρυνσης του εμπορικού ελλείμματος. (Η αξία των εισαγωγών αγαθών είναι σχεδόν τριπλάσια της αξίας των εξαγωγών). Η μεγάλη ελλειμματικότητα του εμπορικού ισοζυγίου αντανακλά σε μεγάλο βαθμό διαρθρωτικές αδυναμίες, αλλά και τις αυξανόμενες δυσκολίες που αντιμετωπίζει η ελληνική βιομηχανία να ανταπεξέλθει στον αξύ ανταγωνισμό ακόμα και στην εσωτερική αγορά, στην οποία σταθερά αυξάνει η διείσδυση εισαγωγών. Το πρόβλημα της υψηλής και αυξανόμενης ελλειμματικότητας του εμπορικού ισοζυγίου και η μεγάλη εξάρτηση του ισοζυγίου πληρωμών από άδηλες συναλλαγματικές εισπράξεις και εισροές βραχυπρόθεσμων ιδιωτικών κεφαλαίων, επιβεβαιώνουν ότι το ισοζύγιο πληρωμών εξακολουθεί να είναι σοβαρός περιοριστικός παράγοντας στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής.

Όταν το Σεπτέμβριο του 1991 ο Πρωθυπουργός μίλησε στα εγκαίνια της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης για την πορεία της ελληνικής οικονομίας, είπε ότι η φάση της εξυγίανσης της οικονομίας θα ολοκληρωθεί σε έναν περίπου χρόνο και ότι "στα τέλη του 1992 η

προσπάθεια της κυβέρνησης θα δώσει καρπούς και θα ξεκινήσει πλέον μια νέα περίοδος".

Το Σεπτέμβριο του '92 στην ομιλία του στη Θεσσαλονίκη μας διαβεβαίωσε ότι η σταθεροποίηση της οικονομίας επιτυγχάνεται και πως από τον Οκτώβριο του '92 όλα θα είναι έτοιμα για να μπει η ελληνική οικονομία σε μια νέα περίοδο. Ξεκινά, είπε η εποχή των επιτυχιών. Μετέθεσε όμως την ανάκαμψη της οικονομίας κατά ένα ακόμα χρόνο. "Το 1993, είπε, θα είναι η χρονιά στην οποία προβλέπουμε ότι ο πληθωρισμός θα γίνει μονωήφιος, η δραχμή θα γίνει πλέον ένα σταθερό ευρωπαϊκό νόμισμα, εντασσόμενη στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα και θα φανεί η ανάκαμψη και η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας"... "Το 1993, το 1994 και στα επόμενα χρόνια, η οικονομία μας θα μπει πλέον στην περίοδο της αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης".

Όμως, οι οικονομικές επιδόσεις των τελευταίων μηνών και τα έκδηλα προβλήματα που αντιμετωπίζει η οικονομία σήμερα δείχνουν πως δεν έχει επιτευχθεί η οικονομική σταθερότητα, ούτε έχουν δημιουργηθεί οι προϋποθέσεις για ανάκαμψη. Αντίθετα, οι παράγοντες που προκάλεσαν τις δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετώπισε η οικονομία τα τελευταία χρόνια εξακολουθούν να ισχύουν και σήμερα και να επηρεάζουν τις μακροοικονομικές προοπτικές για τα επόμενα δύο χρόνια. Σύμφωνα με τις τελευταίες προβλέψεις των διεθνών οργανισμών, ο ρυθμός αύξησης του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της Ελλάδας στη διετία 1993-1994 θα κυμανθεί στο ίδιο περίπου επίπεδο με εκείνο της διετίας 1991-1992, ενώ το ποσοστό ανεργίας

θα φθάσει το 10,7% περίπου το 1993 και 11,2% το 1994.

Είναι επομένως φανερό ότι, με τα σημερινά δεδομένα, δεν υπάρχει προοπτική αύξησης του βιοτικού επιπέδου, ούτε ελπίδα δημιουργίας νέων ευκαιριών απασχόλησης και πραγματικής σύγκλισης με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα σε μια περίοδο που οι άλλες χώρες της Κοινότητας προχωρούν στην επόμενη φάση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Οι δυσμενείς οικονομικές εξελίξεις σε μικρό μόνο βαθμό μπορούν να αποδοθούν στην ύφεση που χαρακτηρίζει τη διεθνή οικονομία. Τα μεγάλα δημόσια ελλείμματα που διατηρούν τον πληθωρισμό και τα επιτόκια σε υψηλά επίπεδα, η διαστακτικότητα ανάληψης νέων επιχειρηματικών επενδύσεων, που συνδέεται με τα υψηλά επιτόκια και τη χαμηλή αποδοτικότητα των επιχειρήσεων, αλλά και τη χειροτέρευση του κλίματος εμπιστοσύνης μετά την αποτυχία εφαρμογής της σταθεροποιητικής πολιτικής, και η σοβαρή διάβρωση της ανταγωνιστικότητας της εγχώριας παραγωγής, είναι μερικοί από τους παράγοντες που ασκούν ανασχετική επίδραση στην οικονομία.

Είναι σημαντικό όμως να υπογραμμιστεί ότι οι σοβαρές δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η οικονομία σήμερα σε πολύ μεγάλο βαθμό πρέπει να αποδοθούν στην αδυναμία της κυβέρνησης, δύομιση χρόνια τώρα, να διαμορφώσει ένα αξιόπιστο και σταθερό πρόγραμμα οικονομικής σταθεροποίησης και προσαρμογής και να εφαρμόσει με συνέπεια τα αναγκαία μέτρα, με την ταχύτητα και στην έκταση που έπρεπε, για να αντιμετωπιστούν οι μακροοικονομικές ανισορροπίες και να δημιουργηθούν οι απαραίτητες

προϋποθέσεις, ώστε να επανέλθει η οικονομία σε φάση σταθερής ανάκαμψης. Η κυβέρνηση δεν έχει προσδιορίσει με σαφήνεια και ακρίβεια τα μέσα με τα οποία σκοπεύει να οδηγήσει την οικονομία ξανά σε πορεία σταθερής ανάκαμψης. Αντίθετα, αντιμετωπίζει τα προβλήματα με πρόχειρο και αποσπασματικό τρόπο, χωρίς συντονισμό. Επιπλέον, η κυβέρνηση δε φαίνεται ικανή να εφαρμόσει αποτελεσματικά μέτρα που η ίδια έχει αποφασίσει, ενώ υπάρχουν πολλά παραδείγματα υπαναχώρησης της κυβέρνησης από τις αρχικές της θέσεις σε κρίσιμα θέματα οικονομικής πολιτικής και διαρθρωτικής μεταρρύθμισης.

Το οικονομικό πρόβλημα της χώρας όχι μόνο εξακολουθεί να έχει οξύ και πιεστικό χαρακτήρα, αλλά δημιουργεί κοινωνικές αδικίες και ανισότητες που έχουν πάρει διαστάσεις απαράδεκτες. Όλο σχεδόν το βάρος της οικονομικής σταθεροποίησης έχει αναποτεθεί στην εισοδηματική πολιτική, ενώ το κύριο βάρος της φορολογίας το φέρουν οι εργαζόμενοι.

Πολλά από τα μέτρα της κυβέρνησης που κατά τους ισχυρισμούς της έχουν στόχο να αντιμετωπίσουν το οικονομικό πρόβλημα έχουν φανερό στόχο την ευνοϊκότερη μεταχείριση των οικονομικά πιο ισχυρών ομάδων. Η αλλαγή στη φορολογία εισοδήματος επιβάρυνε όσους είχαν ετήσια εισοδήματα κάτω των δύο εκατομμυρίων, ενώ ευνόησε όσους υπάγονται στα υψηλά φορολογικά κλιμάκια. Ακόμα και όσον αφορά τα τέλη κυκλοφορίας των αυτοκινήτων η αλλαγή οδήγησε στην ευνοϊκότερη μεταχείριση των κατόχων αυτοκινήτων με μεγάλο κυβισμό.

Σε περίοδο που υπάρχουν πληθωριστικές πιέσεις από την πλευρά του κόστους και διαβρώνεται η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, η αυστηρή εισοδηματική πολιτική είναι μια λύση για μια μεταβατική περίοδο κατά την οποία πρέπει να τεθούν υπό έλεγχο τα δημόσια ελλείμματα και να εφαρμοστεί μια αξιόπιστη πολιτική οικονομικής σταθεροποίησης. Πρέπει όμως να επισημανθεί ότι η εισοδηματική πολιτική υπόκειται σε περιορισμούς και δεν είναι δυνατό να υποκαταστήσει τα άλλα μέσα πολιτικής. Με δεδομένες τις μεγάλες δημοσιονομικές ανισορροπίες, οι δυνατότητές της τείνουν να εξαντληθούν. Επομένως, η στήριξη στην εισοδηματική πολιτική δεν είναι δυνατή, ούτε όμως επιθυμητή, για μεγάλα χρονικά διαστήματα.

Χωρίς τη δραστική μείωση των δημόσιων ελλειμμάτων δεν είναι δυνατό να καταπολεμηθεί ο πληθωρισμός και να επιτευχθεί οικονομική σταθεροποίηση που είναι προϋπόθεση για την ανάκαμψη της οικονομίας.

Η κυβέρνηση στις προγραμματικές της δηλώσεις τον Απρίλιο του 1990, έθεσε ως κεντρική επιδίωξη της πολιτικής της τη δημοσιονομική εξουχίανση, ενώ παράλληλα δεσμεύτηκε να προωθήσει τα αναγκαία διαρθρωτικά μέτρα που θα θέσουν την οικονομία σε τροχιά σταθερής οικονομικής ανόδου. Κανένας όμως από τους στόχους που είχε θέσει τότε η κυβέρνηση δεν έχει πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα.

Σχετικά με τη δημοσιονομική εξουχίανση, ο κρατικός προϋπολογισμός

για το 1990 που κατατέθηκε στη Βουλή το Μάιο του '90, προέβλεπε μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, κατά δύο περίπου ποσοστιαίες μονάδες. Όμως το έλλειμμα του δημόσιου τομέα, ως ποσοστό του ΑΕΠ, το 1990 διαμορφώθηκε τελικά σε υψηλότερο επίπεδο, σε σύγκριση με εκείνο του 1989.

Στο τέλος του 1990 η κυβέρνηση εξήγγειλε ένα τρίτης πρόγραμμα (1991-1993) δημοσιονομικής εξυγίανσης και προσαρμοχής, το οποίο πήρε την οριστική του μορφή με τη σύναψη του κοινοτικού δανείου ύψους 2,2 δισ. ECU το Φεβρουάριο του 1991. Η κυβέρνηση συμφώνησε να πάρει τα αναγκαία μέτρα για τη μείωση των δανειακών αναγκών του ευρύτερου δημόσιου τομέα, ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, σε 13% το 1991, 6,7% το 1992 και 3% το 1993. Παράλληλα, έθεσε ως στόχο ο πληθωρισμός να μειωθεί σε 16,6% το 1991, 12,4% το 1992 και 7% το 1993. Η αδυναμία όμως της κυβέρνησης να προχωρήσει στη λήψη μέτρων στους ζωτικούς τομείς της φορολογικής μεταρρύθμισης, της διεύρυνσης της φορολογικής βάσης του φόρου εισοδήματος και της περιστολής της φοροδιαφυγής, οδήγησε σε πλήρη αποτυχία του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμοχής.

Η μη επίτευξη των στόχων θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στις μακροοικονομικές προοπτικές για τα επόμενα δύο χρόνια. Τα μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα σημαίνουν ότι ο δημόσιος τομέας θα εξακολουθήσει να απορροφά σημαντικό μέρος της εθνικής αποταμίευσης με αποτέλεσμα τη διατήρηση των επιτοκίων σε υψηλά

επίπεδα. Τα υψηλά επιτόκια, η χαμηλή αποδοτικότητα των επιχειρήσεων και η σημαντική απώλεια ανταγωνιστικότητας τα τελευταία χρόνια είναι παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τις επενδυτικές δαπάνες. Έτσι, οι μακροοικονομικές προοπτικές επιδεινώνονται και είναι πιθανό να συνεχιστεί η κάμψη της βιομηχανικής παραγωγής που χαρακτήριζε την τελευταία τριετία. Η δυσμενής σχέση επιτοκίων-ρυθμού ανόδου της οικονομίας αποτελεί βασικό πρόβλημα που σημαίνει αύξηση του λόχου του δημόσιου χρέους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν αντί της μείωσης που προβλέπει η κυβέρνηση.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές, η διάβρωση του βιοτικού επιπέδου που παρατηρήθηκε την τελευταία τριετία θα συνεχιστεί και η απόκλιση από τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θα διευρυνθεί.

Η εξασθένιση της οικονομίας σε συνδυασμό με τη σκληρή εισοδηματική πολιτική θα σημάνει ενδεχομένως χαμηλότερο πληθωρισμό τον επόμενο χρόνο. Όμως η βελτίωση αυτή θα είναι προσωρινή αν δεν ληφθούν μέτρα με τα οποία θα αυξηθεί η παραγωγική ικανότητα της χώρας. Τα τεράστια ελλείμματα του δημόσιου τομέα θα εξακολουθήσουν να εμποδίζουν την οικονομική ανάπτυξη, να στρεβλώνουν τη διάθεση οικονομικών πόρων και να υπονομεύουν τα αντιπληθωριστικά μέτρα.

Η κυβέρνηση έχει τονίσει ότι υπάρχει μια αθέατη, αλλά σημαντική πλευρά της πολιτικής της, τα έργα. Όπως παρατηρήθηκε από τον τύπο "έργα πολλά, με βήμα σημειωτόν". Παντού υπάρχουν καθυστερήσεις

και συνεχείς δυσκολίες. Ταυτόχρονα δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για εντεινόμενα προβλήματα στο μέλλον. Στις δημοπρασίες τα ποσοστά εκπτώσεων που δίνουν πολλές εταιρείες ξεπερνούν το 60%. Είναι φανερό ότι επικρατεί προχειρότητα και η επιδίωξη του εύκολου πλουτισμού σε βάρος των συμφερόντων του κοινωνικού συνόλου.

Τι πρέπει να γίνει για να υπάρξει οικονομική πολιτική:

Όσον αφορά τη μακροοικονομική πολιτική:

α) πρώτα-πρώτα απαιτείται ένα σταθερό και αξιόπιστο πλαίσιο οικονομικής πολιτικής, με συγκεκριμένους και ρεαλιστικούς ποσοτικούς στόχους και ένα ισορροπημένο συνδυασμό μέσων πολιτικής, που θα κατανέμει δίκαια το κόστος της οικονομικής προσαρμοχής.

η κυβέρνηση είχε ανακοινώσει την περασμένη άνοιξη ότι το φθινόπωρο επρόκειτο να καταθέσει στη Βουλή ένα νέο μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα οικονομικής σύγκλισης με τους εταίρους μας στην Κοινότητα, ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις που προβλέπει η Συνθήκη του Μάαστριχτ και να μπορέσει η Ελλάδα να συμμετάσχει πλήρως στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση. Όμως, η εξαγγελία αυτή δεν έχει μέχρι σήμερα πραγματοποιηθεί με αποτέλεσμα να χάνεται πάλι πολύτιμος χρόνος. Συνεχίζεται έτσι η αβεβαιότητα σχετικά με το περιεχόμενο και τους στόχους του νέου αυτού προγράμματος και την ταχύτητα με την οποία η κυβέρνηση προτίθεται να προχωρήσει στην οικονομική προσαρμογή.

β) Η καλύτερη τεχνική λύση δεν μπορεί να επιτύχει τη βελτίωση του οικονομικού κλίματος και την ανάκαμψη, αν δεν έχει τη στήριξη των κοινωνικών ομάδων και ιδιαίτερα των εργαζομένων. Τέτοια στήριξη δεν υπάρχει πια για την κυβερνητική πολιτική. Οι λύσεις τις οποίες επεδίωξε η κυβέρνηση συνάντησαν όσο περνούσε ο χρόνος και αποκαλύπτονταν η αναποτελεσματικότητα και η έλλειψη κοινωνικής ευαισθησίας την αυξανόμενη αντίδραση των εργαζομένων. Αντί η κυβέρνηση να επιδιώξει να κερδίσει τη συναίνεση τους προτίμησε το δρόμο της αντιπαράθεσης. Το αποτέλεσμα είναι να αντιπαράθεται σχεδόν με το σύνολο της κοινωνίας. Η άρνηση της πολιτικής της σήμερα είναι σχεδόν καθολική. Η οικονομική της πολιτική οδηγείται χι'αυτό σε αποτυχία. Η οικονομική πολιτική πρέπει να συνδεθεί με κοινωνικό διάλογο, την προσπάθεια να γίνουν αποδεκτοί οι στόχοι της και να κινητοποιηθεί ο ελληνικός λαός για την επίτευξή τους. Η ευρύτερη δυνατή συναίνεση, η κοινωνική συμφωνία είναι ένα από τα στοιχεία της.

γ) Για να δημιουργηθεί το κατάλληλο κοινωνικό κλίμα χρειάζονται εργασιακές σχέσεις, εισοδηματική πολιτική και φορολογικά μέτρα που να μην αυξάνουν τις κοινωνικές διακρίσεις, αλλά να συντείνουν στη στήριξη της σταθεροποιητικής προσπάθειας από τους εργαζομένους. Η διαχείριση των πόρων της Εργατικής Εστίας και του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας πρέπει να μεταβιβαστούν στους κοινωνικούς εταίρους. Σε θέματα όπως η καταπολέμηση της ανεργίας και η τεχνική επαγγελματική κατάρτιση πρέπει να έχουν οι κοινωνικοί εταίροι θεσμικά κατοχυρωμένο λόγο. Τα επιδόματα που

καταβάλλονται στους άνεργους χρειάζονται αύξηση, τόσο για κοινωνικούς λόγους, όσο και για να διευκολύνουν τη βιομηχανική αναδιάρθρωση. Όπως χρειάζεται και επιμήκυνση του χρόνου κατά τον οποίο καταβάλλεται το επίδομα ανεργίας. Οι ρυθμίσεις αυτές απαιτούν λιγότερα χρήματα από τους συνεχιζόμενους ρουσφετολογικούς διορισμούς.

δ) Όπως ανέφερα ήδη είναι απαραίτητη μια διαφορετική φορολογική πολιτική με στόχο τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης, ιδίως την αποτελεσματικότερη φορολόγηση του εισοδήματος των ελευθέρων επαγγελματιών με τη βοήθεια αντικειμενικών κριτηρίων-τεκμηρίων, των μεγαλοαχροτών και γενικά των αυτοαπασχολούμενων. Επίσης η εφαρμογή του πρόθεν έσχεος, η χρήση ποινική δόξη της μεγάλης φοροδιαφυγής, η εφαρμογή ενιαίων κανόνων στην τήρηση των βιβλίων των επιχειρήσεων, η μηχανογράφηση των υπηρεσιών για να καταστεί δυνατή η διασταύρωση των στοιχείων, ο συστηματικός έλεγχος της απόδοσης του εισπραττομένου φόρου προστιθέμενης αξίας και ο ανασχεδιασμός των φόρων περιουσίας. Χρειάζεται επίσης ο περιορισμός της ελευθέρως κρίσεως των φορολογικών οργάνων με αντικειμενικούς κανόνες, ώστε να περιοριστούν συναλλαγές και αυθαιρέσεις. Η δόξη της φοροδιαφυγής είναι κυρίως θέμα πολιτικό. Χρειάζεται η απόφαση της αναμέτρησης με προνομιούχες ομάδες. Οι τεχνικές δυσκολίες υπάρχουν, αλλά ο υπερτονισμός τους θέλει να συγκαλύψει διστακτικότητα και πολιτικές σκοπιμότητες.

ε) Ένα πέμπτο σημαντικό σημείο είναι η συναλλαγματική πολιτική. Στις αρχές του χρόνου η κυβέρνηση ανακοίνωσε την πρόθεσή της το

1993 να εντάξει τη δραχμή στο μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος. Την εξαγγελία αυτή επανέλαβε ο κ. Μητσοτάκης το Σεπτέμβριο στη Θεσσαλονίκη. Η πλήρης συμμετοχή της δραχμής στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα μέχρι το τέλος του 1993 αποτελεί προϋπόθεση για τη συμμετοχή της Ελλάδας στο δεύτερο στάδιο της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης που θα αρχίσει την 1η Ιανουαρίου 1994. Όμως, είναι αμφίβολο αν τον επόμενο χρόνο θα έχουν δημιουργηθεί οι προϋποθέσεις για την επίτευξη του στόχου αυτού. Πρόωρη ένταξη της δραχμής στο μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών θα μπορούσε να αποδειχτεί σοβαρή απειλή για την ελληνική οικονομία, γιατί είναι πιθανό να οδηγήσει σε προκατέρα αύξηση των ήδη υψηλών επιτοκίων με σοβαρούς κινδύνους νομισματικής και δημοσιονομικής αστάθειας και σοβαρή οικονομική ύφεση και αύξηση της ανεργίας. Για να γίνει εφικτή η πλήρης ένταξη της δραχμής στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα πρέπει προηγουμένως να υπάρξει σε σημαντικό βαθμό οικονομική σύγκλιση με τους εταίρους μας στην Κοινότητα, ιδιαίτερα αναφορικά με τους ρυθμούς πληθωρισμού και το μέγεθος των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους. Πρέπει παράλληλα η συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής να έχει προηγουμένως προσαρμοστεί σε επίπεδο που θα εξασφαλίζει την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας. Η εμπειρία από την τελευταία κρίση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος τον περασμένο Σεπτέμβριο, κατά την οποία η Βρεταννία και η Ιταλία αναγκάστηκαν να αποσύρουν το νόμισμά τους από το μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών, δείχνει ότι η άποψη αυτή είναι ορθή.

Έχω επανειλημμένα τονίσει ότι η κυβέρνηση ακολουθεί λανθασμένη πολιτική στο θέμα της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής. Η συναλλαγματική πολιτική από τις αρχές του 1988 και μετά ήταν η διολίσθηση της δραχμής να αντισταθμίζει μόνο κατά ένα μέρος τις διαφορές πληθωρισμού μεταξύ της Ελλάδας και των ανταγωνιστών της χωρών, με αποτέλεσμα να ανατιμηθεί η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής. Το μέγεθος της ανατίμησης είναι ιδιαίτερα σημαντικό αν η εκτίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας γίνει με βάση το κόστος εργασίας κατά μονάδα προϊόντος στη Βιομηχανία, που είναι και ο πιο σωστός δείκτης.

Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων μειώθηκε σωρευτικά, μεταξύ της αρχής του 1988 και του τέλους του 1990, κατά 24% περίπου. Η κατεύθυνση της συναλλαγματικής πολιτικής ήταν η ίδια και κατά τη διετία 1991-1992. Υπήρξε περιορισμένη μόνο ανάσχεση των τάσεων αυτών, κυρίως λόγω της συγκρατημένης ανόδου της αμοιβής εργασίας. Χαπώλεια αυτή ανταγωνιστικότητας έχει σοβαρές επιπτώσεις στις επενδύσεις και την παραγωγή. Συμβάλλει επίσης στη διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών.

Μακροχρόνια ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας είναι ασφαλώς η αύξηση της παραγωγικότητας με προώθηση των επενδύσεων και επιτάχυνση του ρυθμού τεχνολογικής πρόοδου και η συμπίεση του κόστους παραγωγής. Βραχυχρόνια, όμως, οι δυνατότητες για αύξηση της παραγωγικότητας και συμπίεση του κόστους παραγωγής είναι περιορισμένες. Αναγκαστικά ο μόνος

ρεαλιστικός τρόπος για την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας είναι μια ελαστικότερη συναλλαγματική πολιτική. Η άποψη ότι η πολιτική μιας πιο ελαστικής συναλλαγματικής πολιτικής δεν είναι αποτελεσματική μέθοδος για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας δεν είναι σωστή, όταν μάλιστα η πολιτική αυτή συνδυάζεται με εφαρμογή αυστηρής εισοδηματικής πολιτικής, όπως συμβαίνει σήμερα στην Ελλάδα.

Ας έρθω στο δεύτερο κεφάλαιο της οικονομικής πολιτικής, την αναπτυξιακή προσπάθεια.

Η προσπάθεια πρέπει να επικεντρωθεί:

α) Στη βελτίωση της ποιοτικής στάθμης, του επιπέδου μόρφωσης και εξειδίκευσης του εργατικού και στελεχιακού δυναμικού και γενικότερα στη καθολική κινητοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού. Κέντρο βάρους η εκπαίδευση και μάλιστα η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση.

β) Στη λήψη μέτρων για τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό και την ανύψωση του τεχνολογικού επιπέδου του παραγωγικού δυναμικού. Κέντρο βάρους η δημιουργία και κυρίως η μεταφορά τεχνολογίας. Μεταφορά τεχνολογίας πραγματοποιείται με τη συνεργασία ελληνικών και ξένων επιχειρήσεων και με τη διαμόρφωση δικτύων επιχειρηματικών σχέσεων κυρίως γύρω από μεγάλες επιχειρήσεις (προμηθευτές, υπερχολάβοι, επεξεργασία ημιέτοιμων προϊόντων, δίκτυα διανομής κλπ).

Η ανάπτυξη τεχνολογίας προϋποθέτει σημαντικές επενδύσεις από το κράτος στον τομέα της επιστημονικής έρευνας . Παράλληλα πρέπει να ενισχυθούν με φορολογικά και άλλα κριτήρια οι ιδιωτικές επιχειρήσεις που διενεργούν επιστημονική έρευνα, ώστε να αποκτήσουν την ικανότητα να αναλάβουν τέτοιες επενδύσεις. Οι επιχειρήσεις που δεν έχουν τα κεφάλαια για να συντηρήσουν οι ίδιες ερευνητικές δραστηριότητες οφείλουν να συνδεθούν με κοινά δίκτυα έρευνας.

χ) Στην προώθηση έργων υποδομής.

Κέντρο βάρους οι μεταφορές, οι τηλεπικοινωνίες.

Στόχος της προσπάθειας η στενότερη σύνδεση της χώρας α) με την Κοινότητα, ώστε να περιοριστεί η γεωγραφική απομόνωση, β) με τα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη, ώστε η χώρα να αποτελέσει το ορμητήριο των κοινοτικών πρωτοβουλιών, γ) με τη Μέση Ανατολή, ώστε να αποτελούμε κέντρο υπηρεσιών και διαμετακομιστικού εμπορίου.

Η ανάπτυξη των μεταφορών δεν περιορίζεται στην ανάπτυξη οδικών αξόνων, αλλά συνεπάγεται επίσης τη δημιουργία λιμενικών εγκαταστάσεων, αποθηκευτικών χώρων, την παροχή σχετικών υπηρεσιών κλπ. Η ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών προϋποθέτει τον εκσυγχρονισμό του δικτύου του ΟΤΕ και την επέκταση των παραχωμένων υπηρεσιών με σχήματα, στα οποία συμμετέχουν τόσο ο ΟΤΕ, όσο και ιδιωτικά κεφάλαια.

δ) Το ύψος και η ποιοτική σύνθεση των επενδύσεων αποτελούν το κυριότερο μέσο για τον εκσυγχρονισμό και τη διεύρυνση του

παραγωγικού δυναμικού της οικονομίας και την προχματοποίηση των απαραίτητων αλλαγών στη δομή της, που θα συμβάλουν στην επιτάχυνση του ρυθμού ανάπτυξης. Οι νέες επενδύσεις ενσωματώνουν επίσης βελτιωμένη τεχνολογία. Υψηλές επενδύσεις σημαίνουν ταχύτερο ρυθμό τεχνολογικής προόδου και με τον τρόπο αυτό συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικής ικανότητας της οικονομίας.

Η δυνατότητα του κράτους να επηρεάσει το ύψος και τη διάρθρωση των επενδύσεων διαφέρει ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες των επενδύσεων και τους διάφορους τομείς της οικονομίας. Το κράτος έχει άμεση ευθύνη για την ανάληψη επενδύσεων βασικής υποδομής καθώς επίσης και επενδύσεων στους κρίσιμους τομείς της ενέργειας, των μεταφορών, των επικοινωνιών και των κοινωνικών υπηρεσιών. Στον τομέα των δημόσιων επενδύσεων, επιδίωξη θα είναι το επενδυτικό πρόγραμμα να στηρίζεται σε σωστή ιεράρχηση των έργων και σε μια νέα αναπτυξιακή στρατηγική που θα προωθήσει όχι μόνο τα μεγάλα έργα αιχμής που έχουν αναχρηθεί για τη συμπλήρωση της οικονομικής υποδομής, αλλά και σοβαρές επενδύσεις στον τομέα της τεχνολογίας και της εφαρμοσμένης επιστημονικής έρευνας.

Αναφορικά με τις ιδιωτικές επενδύσεις, παρ'όλο που δεν υπάρχει μηχανισμός που διασφαλίζει αυτόματα την ανταπόκριση του ιδιωτικού τομέα για την ανάληψή τους στο βαθμό και την έκταση που απαιτείται για την προχματοποίηση των αναπτυξιακών στόχων, εν τούτοις το κράτος μπορεί με κατάλληλα μέτρα πολιτικής να κάνει αποδοτική και επιθυμητή την ανάληψη επενδύσεων από την ιδιωτική

πρωτοβουλία στους επιθυμητούς τομείς και σε έκταση που απαιτείται για να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος εκσυγχρονισμός και η ενίσχυση του παραγωγικού δυναμικού της οικονομίας. Τα μέτρα που θα ληφθούν για την προώθηση των ιδιωτικών επενδύσεων περιλαμβάνουν:

- α) την αποκατάσταση της αποδοτικότητας και την εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων για τη χρηματοδότηση των επιχειρηματικών επενδύσεων.
- β) την αποσαφήνιση των "όρων του παιχνιδιού" για την ιδιωτική πρωτοβουλία και την διαμόρφωση ξεκάθαρης πολιτικής έναντι των ξένων επενδύσεων.
- γ) την υιοθέτηση ενός πάχιου φορολογικού καθεστώτος, διαφοροποιημένο κατά τρόπο που να εξυπηρετούνται οι αναπτυξιακές επιδιώξεις της χώρας, αλλά συγχρόνως εναρμονισμένο με αυτό που ισχύει στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.
- δ) αποκατάσταση περισσότερο αποτελεσματικής λειτουργίας των αγορών. Επανεξέταση όλων των κάθε μορφής ρυθμίσεων και παρεμβάσεων στην οικονομική ζωή, που στην πράξη αποτελούν αντικίνητρα και δημιουργούν εμπόδια στην ορθολογική κατανομή των οικονομικών πόρων. Απλούστευση ή κατάργηση περιττών διαδικασιών και γραφειοκρατικών παρεμβάσεων που εξουδετερώνουν τα επενδυτικά κίνητρα και αποθαρρύνουν την ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.

ε) την αναδιοργάνωση των αναπτυξιακών φορέων, ώστε να γίνουν ικανοί να αναλάβουν οι ίδιοι επενδυτικές δραστηριότητες, ιδιαίτερα σε κλάδους στρατηγικής σημασίας για την ανάπτυξη της χώρας, για τους οποίους η ιδιωτική πρωτοβουλία δεν δείχνει ενδιαφέρον.

στ) Τέλος, πρέπει να τονίσω ότι χρειάζεται μια διαφορετική πολιτική. Η δημιουργία των προϋποθέσεων για την ανάκαμψη δεν φαίνεται να απασχολεί την κυβέρνηση. Και όμως χρειάζονται άμεσες ενέργειες για τη μείωση του κόστους των τραπεζών, την καλύτερη λειτουργία της αγοράς κεφαλαίων, τη βελτίωση της δημόσιας διοίκησης. Ο δραστικός εκσυγχρονισμός όλου του συστήματος των υπηρεσιών που στηρίζει την επιχειρηματική δραστηριότητα, ώστε να μπορούν οι επιχειρήσεις να αναπτύξουν χωρίς χρονοτριβή παραγωγικές δραστηριότητες, έχει υπερβολικά καθυστερήσει.

Η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να βγει από το σημερινό τέλμα. Δεν θα το καταφέρει αν οι κυβερνήσεις ακολουθούν πολιτικές που δεν στηρίζονται σε σοβαρό σχεδιασμό, αν ωραιοποιούν για να παραπλανήσουν, αν αδιαφορούν για τις κοινωνικές επιπτώσεις, αν το μόνο που επιδιώκουν είναι να νέμονται την εξουσία πίσω από το παραπέτασμα ωραίων λόγων.

Πρέπει να περάσουμε από τα ευχολόγια στην οικονομική πολιτική. Πρέπει να θελήσουμε επιτέλους μια οικονομική πολιτική που αντιμετωπίζει τα προβλήματα του τόπου για να μπορέσουμε να

συμμετάσχουμε στις ευρωπαϊκές εξελίξεις, για να δημιουργήσουμε
μια ισχυρή Ελλάδα, δημοκρατική και κοινωνικά δίκαιη.